

ÖZEL EĞİTİM UYGULAMALARI

93.

BÖLÜM

Fevzi Tuna OCAKOĞLU¹

GİRİŞ

Özel eğitim, özel ihtiyaçları olan öğrencilerin, mümkün olduğu ölçüde akranlarının eğitim aldığı ortamla bütünleşmeleri sağlarken, farklılıklarına yönelik yöntemlerle eğitildikleri bir süreçtir. Özel gereksinimi olan öğrenciler bu ek destekten mahrum kalırsa kendine yeterlilik, akademik hedeflere ulaşma ve gelecekte topluma katkı gibi alanlarda başarısız olabilir. Öğrenme güçlükleri, konuşma ve dil yetersizlikleri, otizm spektrum bozuklukları, bilişsel yetersizlikler, duygusal ve davranışsal bozukluklar, serebral palsi gibi fiziksel engeller, kas distrofileri, işitme veya görme gibi duyuşsal bozukluklar, kronik tıbbî hastalıklar ve iyi gidebilecek bir eğitimi etkileyen her türlü durum özel gereksinim olarak değerlendirilebilir.

Eğitim için farklı bir sınıf yerleşimi seçeneği, yalnızca normal sınıfta ilerleme kaydedilemediğinde seçilmelidir. Sağlık hizmeti sağlayıcılarına bu çocukların eğitimini desteklemede indirekt fakat önemli bir görev düşmektedir. Bu görev, okulda zorlanan öğrencilerin erken tespiti, ailelerin okuldan destek talep etmeleri konusunda yönlendirilmesi, süreç boyunca destek olunması, ihtiyaç hâlinde tıbbî belgelendirme ve bireysel ve toplumsal düzeyde haklarının savunulmasına katkıda bulunulmasını içerir (1). Dünyanın pek çok ülkesinde ve ülkemizde özel gereksinimli her bir çocuğa özgün olarak multidisipliner bir değerlendirme sonrasında öğrencinin ihtiyaçlarını, başarılı olmasına yardımcı olacak müdahaleleri ve ilerlemenin nasıl izleneceğini tanımlayan, devlet okulu

sisteminde yasal olarak bağlayıcı bir niteliği olan bir bireysel eğitim programı (BEP) hazırlanıp uygulanmaktadır. Ayrıca okul öncesinde de belirgin gelişimsel gecikmesi olan veya gecikme açısından risk taşıyan çocuklara 3 yaş öncesinde eğitim hizmetleri sağlayan erken müdahale programları mevcuttur (1).

ÜLKEMİZDE ÖZEL EĞİTİM İLE İLİŞKİLİ DÜZENLEMELER VE UYGULAMALAR

Ülkemizde özel gereksinimleri olan çocukların özel eğitim haklarından faydalanmalarına ilişkin yöntemler ve esaslar, ayrıca bu bireylere verilecek olan özel eğitim hizmetlerinin nasıl yürütüleceğine dair hükümler Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği ile düzenlenmiştir (2). Rehberlik Araştırma Merkezleri (RAM)'nde oluşturulan özel eğitim değerlendirme kurulları bu yönetmeliğe göre eğitimsel değerlendirme, tanılama ile ilgili süreçlerin yürütülmesinden sorumlu tutulmuştur. Ülkemizde tüm il merkezlerinde ve yoğun nüfuslu ilçelerde bulunan RAM'ların sayısı 224'e ulaşmıştır (3). Çocuğun uygun eğitim ortamına yönlendirilmesi amacıyla RAM'lara yapılan başvuruların gerekli görülen bir kısmında ve bunun yanında Özel Öğretim Kurumları Kanunu (4) kapsamında hizmet sunan kurumlarda destek eğitim hizmeti almak üzere yapılan tüm başvurularda RAM değerlendirmesi öncesinde çocuğun Engelli Sağlık Kurulu Raporu bulunması gerekmektedir. Bu rapor çocuk ve ergen psikiyatrisi uzmanlarının da bulunduğu hastanelerde düzenlenmektedir (2,4).

¹ Uzman Doktor, Bakırköy Prof. Dr. Mazhar Osman Ruh Sağlığı ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Çocuk ve Ergen Psikiyatrisi Kliniği, fevzituna.ocakoglu@saglik.gov.tr ORCID iD: 0000-0003-1958-6120

mesinde düzenlenmiş eğitim uygulamaları mevcuttur. Bu çocukların eğitiminde öncelikli olarak kaynaştırma yoluyla eğitim önerilmekle birlikte, kaynaştırmanın mümkün olmadığı durumlarda çocukların benzer tanılara sahip diğer akranları ile birlikte düşük mevcutlu özel sınıflarda eğitim haklarından faydalanması sağlanmaktadır. Bunun yanında kaynaştırma yoluyla eğitim alan çocuklar için destek sınıfları da açılabilir. Örgün eğitimin yanı sıra ülkemizde özel gereksinimli çocukların özel eğitim aldığı kurumlar yasalarla düzenlenmiştir ve çocukların bu kurumlarda eğitim alması için devlet desteği sağlanmaktadır. Çocuk ve ergen psikiyatristlerinin bu süreçte erken ve doğru tanıyı belirlemesi, gerekli sağlık kurulu raporunun düzenlenmesi için aileyi yönlendirmesi önemlidir.

Birbirinden farklı gereksinimleri olan özel gereksinimli çocuklara yönelik farklı eğitsel uygulamalar, geliştirilmiş ve ülkemizde de bu alanda çalışan uzmanlar tarafından uygulanmaktadır. Bu eğitsel uygulamalardan Uygulamalı Davranış Analizi, Erken Başlangıçlı Denver Modeli, Temel Tepki Öğretimi, Floortime/İletişim Çemberi, uğraş terapisi ve konuşma terapisi bu bölümde aktarılmıştır.

KAYNAKÇA

- Benitez A, Carugno P. Special Education [Internet]. StatPearls. 2019 [cited 2019 Nov 22]. Available from: <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/29763032>.
- Başbakanlık Mevzuatı Geliştirme ve Yayın Genel Müdürlüğü. Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği [Internet]. Resmi Gazete. 2014 [cited 2019 Nov 28]. p. 1–9. Available from: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/07/20180707-8.htm>.
- Orhan S, Genç KG. Engellilere Yönelik Ülkemizdeki Özel Eğitim Hizmet Uygulamaları ve Örnek Ülke Karşılaştırması. *Sos Polit Çalışmaları Derg*. 2015;2(35/2):115–46.
- Özel Öğretim Kurumları Kanunu [Internet]. 5580 Türkiye; 2007. Available from: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5580.pdf>
- Dyer K. Applied Behavior Analysis. In: *Encyclopedia of Autism Spectrum Disorders*. Springer New York, 2013; p. 225–32.
- Ardila R. Behavior Analysis, Applied. *Int Encycl Soc Behav Sci* [Internet]. 2001 Jan 1 [cited 2019 Dec 4];1064–9. Available from: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/B0080430767013012>.
- Lovaas OI. Behavioral treatment and normal educational and intellectual functioning in young autistic children. *J Consult Clin Psychol* [Internet]. 1987 Feb [cited 2018 Jul 5];55(1):3–9. Available from: <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/3571656>.
- Howlin P, Magiati I, Charman T. Systematic Review of Early Intensive Behavioral Interventions for Children With Autism. *Am J Intellect Dev Disabil* [Internet]. 2009 Jan [cited 2018 Jul 7];114(1):23. Available from: <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/19143460>.
- Smith T, Iadarola S. Evidence Base Update for Autism Spectrum Disorder. *J Clin Child Adolesc Psychol* [Internet]. 2015 Nov 2 [cited 2018 Jun 13];44(6):897–922. Available from: <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/26430947>.
- Matson JL, Konst MJ. What is the evidence for long term effects of early autism interventions? *Res Autism Spectr Disord* [Internet]. 2013 Mar 1 [cited 2018 Jun 12];7(3):475–9. Available from: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1750946712001468?via%3Dihub>.
- Rogers SJ, Dawson G. Early Start Denver Model for young children with autism: Promoting language, learning, and engagement. Guilford Press; 2010.
- Rogers SJ. Early Start Denver Model. In: *Encyclopedia of Autism Spectrum Disorders* [Internet]. New York, NY: Springer New York; 2013 [cited 2019 Nov 25]. p. 1034–42. Available from: http://link.springer.com/10.1007/978-1-4419-1698-3_1821.
- Ratner N, Bruner J. Games, social exchange and the acquisition of language. *J Child Lang*. 1978;5(3):391–401.
- Dawson G, Rogers S, Munson J, et al. Randomized, Controlled Trial of an Intervention for Toddlers With Autism: The Early Start Denver Model. *Pediatrics* [Internet]. 2010;125(1):e17–23. Available from: <http://pediatrics.aappublications.org/cgi/doi/10.1542/peds.2009-0958%5Cnhttp://www.interactingwithautism.com/pdf/treating/37.pdf>.
- Bonazinga L. Floor Time/Circle of Communication. In: Volkmar FR, editor. *Encyclopedia of Autism Spectrum Disorders* [Internet]. New York, NY: Springer New York; 2013. p. 1300–8. Available from: https://doi.org/10.1007/978-1-4419-1698-3_777.
- Greenspan SI, Wieder S. Engaging autism: Using the floortime approach to help children relate, communicate, and think. *Engaging autism: Using the floortime approach to help children relate, communicate, and think*. Cambridge, MA, US: Da Capo Press; 2006. xiv, 434–xiv, 434.
- Greenspan SI, Wieder S. Developmental patterns and outcomes in infants and children with disorders in relating and communicating: A chart review of 200 cases of children with autistic spectrum diagnoses. *J Dev Learn Disord*. 1997;1:87–142.
- Toper Korkmaz Ö, Diken İH. Temel Tepki Öğretimi-TTÖ (Pivotal Response Treatment-PRT) ile Gerçekleştirilen Etklilik Araştırmalarının Betimsel Analizi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilim Fakültesi Özel Eğitim Derg*. 2013;14(1):41–55.
- Koegel RL, O'dell MC, Koegel LK. A natural language teaching paradigm for nonverbal autistic children. *J Autism Dev Disord*. 1987;17(2):187–200.

20. Koegel RL, Koegel LK, Carter CM. Pivotal teaching interactions for children with autism. *School Psych Rev.* 1999;28(4).
21. Koegel RL. How to teach pivotal behaviors to children with autism: A training manual; 1988.
22. Park MN. Pivotal Response Training. In: Volkmar FR, editor. *Encyclopedia of Autism Spectrum Disorders* [Internet]. New York, NY: Springer New York; 2013. p. 2266. Available from: https://doi.org/10.1007/978-1-4419-1698-3_128.
23. Tomblin JB. Perspectives on diagnosis. Singular San Diego, CA; 2000.
24. Bean A. Speech Therapy. In: Volkmar FR, editor. *Encyclopedia of Autism Spectrum Disorders* [Internet]. New York, NY: Springer New York; 2013. p. 2956–9. Available from: https://doi.org/10.1007/978-1-4419-1698-3_1703.
25. Paul DR. Speech-Language Intervention. In: Volkmar FR, editor. *Encyclopedia of Autism Spectrum Disorders* [Internet]. New York, NY: Springer New York; 2013. p. 2965–6. Available from: https://doi.org/10.1007/978-1-4419-1698-3_511.
26. Hegde MN. Treatment procedures in communicative disorders. College-Hill Press San Diego; 1985.
27. Roth FP, Worthington CK. Treatment Resource Manual for Speech Language Pathology; 2001.
28. Schultz-Krohn W. Occupational Therapy (OT). In: Volkmar FR, editor. *Encyclopedia of Autism Spectrum Disorders* [Internet]. New York, NY: Springer New York; 2013. p. 2075–9. Available from: https://doi.org/10.1007/978-1-4419-1698-3_1184.
29. Roley SS, Barrows CJ, Susan Brownrigg OTR L, et al. Occupational therapy practice framework: domain & process 2nd edition. *Am J Occup Ther.* 2008;62(6):625.